

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Юридичний факультет
Кафедра цивільного права і процесу

«Медичне право України»

Методичні рекомендації з підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня до практичних (семінарських) занять

Освітньо-професійна програма: «Правознавство»

Галузь знань: 08 «Право»

Спеціальність: 081 «Право»

Укладач: д.ю.н., доцент
професор кафедри Кожевникова В.О.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
МОДУЛЬ 1. «Правова регламентація медичної діяльності в Україні»	4
ТЕМА 1.1. ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМА МЕДИЧНОГО ПРАВА	4
ТЕМА 1.2. ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: РОЗВИТОК І АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ.....	6
ТЕМА 1.3. ГРОМАДЯНСЬКЕ ЗДОРОВ'Я І СИСТЕМА ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ.....	7
ТЕМА 1.4. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АВІАЦІЙНОЇ МЕДИЦИНИ	9
ТЕМА 1.5. ДОГОВІРНІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ.....	10
ТЕМА 1.6. ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВАКЦИНОПРОФІЛАКТИКИ.....	13
ТЕМА 1.7. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	14
ТЕМА 1.8. СПЕЦІАЛЬНІ ІНСТИТУТИ МЕДИЧНОГО ПРАВА.....	16
СПИСОК ДЖЕРЕЛ.....	18

ВСТУП

Основна мета. Дисципліна «Медичне право України» є теоретичною основою сукупності знань, що формують підготовку майбутніх спеціалістів, які будуть професійно розумітись на проблемах юридичного забезпечення медичної діяльності, фахово сприймати особливості надання медичних послуг, на високому рівні здійснювати правотворчу, правозастосовну або правозахисну діяльність у галузі охорони здоров'я.

Завдання навчальної дисципліни вивчення навчальної дисципліни «Медичне право України» є: вивчення особливостей правового регулювання порядку надання медичних послуг; ознайомлення правників із міжнародно-правовими стандартами в галузі прав людини та охорони здоров'я; дослідження механізму регулювання правовідносин в сфері відповідальності за договором про надання медичних послуг; аналіз змісту правових документів щодо реалізації і захисту прав пацієнта; застосування системи фінансових гарантій охорони здоров'я; набуття навичок консультування громадян стосовно порядку реалізації їх прав у сфері охорони здоров'я та організації юридичного захисту у випадку порушення таких прав.

У результаті вивчення дисципліни здобувач вищої освіти повинні знати: основні поняття, категорії і нормативно-правові акти, що регулюють відносини в галузі цивільно-правового регулювання надання медичних послуг; порядок укладання договорів, пов'язаних з надання медичних послуг, і відповідальність за ними; поняття відповідальності за договором про надання медичних послуг; захист прав суб'єктів медичних послуг.

Здобувач вищої освіти повинні вміти: застосовувати чинне законодавство, яке регулює цивільно-правові відносини в сфері медичних послуг; вирішувати правові ситуації в сфері цивільно-правового регулювання медичних послуг; складати правові документи з метою реалізації права медичних послуг.

Модуль №1 «Правова регламентація медичної діяльності в Україні»

Тема 1.1. Поняття та система медичного права.

План

1. Поняття «Медичне право», предмет, метод медичного права та принципи медичного права України.
2. Правовий статус пацієнтів. Правовий статус законних представників.
3. Правовий статус медичних і фармацевтичних працівників.
4. Правовий статус закладів охорони здоров'я.

Методичні рекомендації

При вивченні цієї теми студентам слід насамперед звернути увагу на те, як медичні послуги можна класифікувати за наступними критеріями:

- 1) за складністю вони поділяються на прості та складні (складаються з кількох простих або таких, у здійсненні яких задіяно кілька виконавців);
- 2) за суб'єктами надання (або виконавцями) – на лікарські (надаються лікарями) і сестринські (надаються середніми медичними працівниками, медичними сестрами, які здійснюють догляд за хворими тощо);
- 3) за призначенням – на лікувальні, діагностичні, реабілітаційні, соціальні;
- 4) за місцем проведення – на амбулаторні; стаціонарні, такі, що надаються на дому; за матеріальним відшкодуванням – на безоплатні (безкоштовні), частково оплачувані, платні.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття "пацієнт" і перерахуйте права пацієнтів за законодавством України.
2. Охарактеризуйте право пацієнта на чуйне ставлення, на дії і помисли, що ґрунтуються на принципах загальнолюдської моралі, з боку медичних і фармацевтичних працівників і право на вибір лікаря і лікувально-профілактичного закладу.
3. У чому полягає суть права пацієнта на допуск до пацієнта, який перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я, інших медичних працівників?
4. Проаналізуйте права пацієнта на збереження лікарської таємниці, інформовану добровільну згоду і відмову від медичного втручання.
5. Охарактеризуйте право пацієнта на відшкодування шкоди у разі заподіяння їй здоров'ю при наданні медичної допомоги.
6. Як регламентуються права пацієнта на допуск до пацієнта членів сім'ї, опікуна, піклувальника, адвоката або нотаріуса, а також на допуск священнослужителя до пацієнта, який перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я, для відправлення богослужіння та релігійного обряду?

Практичні завдання

Підготувати доповіді на теми:

1. Медичне право України як правове утворення.
2. Конституційні права громадян, які безпосередньо відносяться до сфери охорони здоров'я.
3. Структурно-змістова характеристика Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» як джерела медичного права.
4. Міжнародно-правові акти в сфері охорони здоров'я.
5. Право людини на життя: національне законодавство та міжнародні стандарти.
6. Роль і значення діяльності міжнародних і національних організацій у розвитку медичного права.

Тести

1. Медичне право це

- а) інститут цивільного законодавства;
- б) галузь українського законодавства;
- в) галузь медичного законодавства;
- г) Основи законодавства про охорону здоров'я громадян;
- д) норма права.

2. Суб'єкт медичного права це:

- а) лікуючий лікар;
- б) пацієнт;
- в) посадова особа установи охорони здоров'я;
- г) працівник автотранспортного підприємства, що зробив наїзд на пішохода і заподіяв йому шкоду здоров'ю;
- д) міська клінічна лікарня.

3. Завершіть наведену дефініцію: «Предмет медичного права – це суспільні відносини, що виникають у процесі...»

- а) надання медичної допомоги;
- б) здійснення благодійної діяльності;
- в) діяльності Міністерства охорони здоров'я України;
- г) діяльності закладів охорони здоров'я;
- д) надання громадянам України будь-яких послуг.

4. Одним з елементів медичних правовідносин є:

- а) метод;
- б) зміст;
- в) структура;
- г) предмет;
- д) джерела.

5. У якому з нижчезазначених міжнародно-правових актів закріплено право людини на охорону здоров'я?

- а) Загальна декларація прав людини (1948);
- б) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966);
- в) Європейська соціальна хартія (1996);
- г) Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966);
- д) Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950)

Тема 1.2. Європейське право охорони здоров'я: розвиток і актуальні питання.

План

1. Право на здоров'я у нормативних актах Європейського Союзу.
2. Права пацієнтів у рішеннях Європейського Суду з прав людини.

Методичні рекомендації

Значущість охорони здоров'я важко перебільшити. Усім відомо, що здоров'я та охорона здоров'я стосуються усіх і кожного. Попит на послуги з охорони здоров'я є високим і постійним протягом усього життя. Немає жодної сфери, від якої людина була б так залежна, як від сфери охорони здоров'я. Провідна роль охорони здоров'я — це забезпечення потреб у медичних послугах, зниження впливу на нього ризиків і зменшення фінансових витрат. Згідно зі статистичними даними в Європі кожна людина щорічно 5–10 разів звертається до лікарів, кожен 5-й житель лікується у стаціонарі, кожен 4–9-й житель користується послугами швидкої допомоги. Тобто від здоров'я населення залежить політичний стан і соціальний настрій у будь-якій державі.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняттю «медичні правовідносини».
2. Які Ви знаєте види медичних правовідносин за законодавством України та ЄС?
3. Що є об'єктом медичних правовідносин в праві ЄС та рішеннях ЄСПЛ?

Практичні завдання

Теми доповіді

Підготувати доповіді на теми:

1. Право людини на життя: національне законодавство та міжнародні стандарти.
2. Гарантії забезпечення прав людини у сфері охорони здоров'я.
3. Ідеологічні та етичні гарантії прав людини у галузі охорони здоров'я.
4. Право людини на життя у рішеннях Європейського суду з прав людини.
5. Міжнародні та регіональні стандарти з прав людини у сфері охорони здоров'я.
6. Хартія для захисту прав пацієнта.

Тест

1. Завершіть конституційне положення: «У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається _____».

- а) за плату;
- б) безоплатно;
- в) за згодою лікаря;
- г) за письмовою згодою пацієнта;
- д) за винагороду.

2. Вкажіть відповідь, у якій правильно зазначено вид медичної допомоги, який надається безоплатно:

- а) протезування в тому числі зубне, слухове та очне;
- б) корекція зору за допомогою окулярів та контактних лінз;
- в) екстрена медична допомога;
- г) лікування логоневрозів у дорослих;
- д) проведення судово-медичної та судово-психіатричної експертизи у цивільних справах.

3. Вкажіть відповідь, у якій правильно зазначено вид медичної допомоги, який надається безоплатно:

- а) обстеження, консультування та лікування хворих із сексуальними розладами, за винятком тих, які є симптомами тяжких психічних розладів;
- б) амбулаторно-поліклінічна;
- в) лікування безпліддя, включаючи хірургічні методи, штучне запліднення та імплантацію ембріона;
- г) анонімне обстеження та лікування хворих, заражених хворобами, що передаються статевим шляхом, а також хворих на алкоголізм і наркоманію (крім обстежень на ВІЛ та СНІД);
- д) оздоровчий масаж, гімнастика, бальнеологічні процедури з метою профілактики захворювань та зміцнення здоров'я дорослого населення.

4. Серед наведеного переліку вкажіть ще одну обов'язкову умову, крім необхідності надання тої чи іншої допомоги хворому, наявність якої є обов'язковою при вирішенні питання про направлення громадянина України для лікування за кордон.

- а) іноземний заклад охорони здоров'я може надати таку допомогу;
- б) іноземний заклад охорони здоров'я знаходиться у державі, з якою держава Україна уклала договір про співпрацю у сфері охорони здоров'я;
- в) окреслену медичну допомогу не можна надати в закладах охорони здоров'я України;
- г) громадянин щодо якого вирішується питання про направлення на лікування за кордон застрахований;
- д) вартість медичної допомоги, яка надаватиметься в іноземному закладі охорони здоров'я не перевищує гарантованого мінімуму надання безоплатної медичної допомоги в Україні.

Тема 1.3. Громадянське здоров'я і система громадського здоров'я України.

План

1. Право охорони громадського здоров'я.
2. Організаційно-правові питання забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя.

3. Центр громадського здоров'я МОЗ України, його завдання та перспективи.

Методичні рекомендації

Здоров'я населення є однією з найбільших цінностей, необхідною умовою для соціально-економічного розвитку країни. Збереження здоров'я та забезпечення повноцінного життя людей, забезпечення максимальних показників здоров'я і благополуччя населення є одними з найважливіших цілей світової спільноти. Досягнення цих цілей на національному рівні є можливим, серед іншого, завдяки належно побудованій і розвиненій системі громадського здоров'я як сукупності суб'єктів публічного та непублічного сектору (в тому числі органів державної влади, органів місцевого самоврядування, міжнародних організацій, фізичних та юридичних осіб), які здійснюють різноманітні заходи, спрямовані на зміцнення здоров'я населення, запобігання хворобам та збільшення тривалості життя.

Питання для самоконтролю

1. Правове регулювання охорони громадського здоров'я в Україні.
2. Організація охорони сфери громадського здоров'я.
3. Забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення.
4. Боротьба з шкідливими звичками (тютюнопалінням, зловживанням алкоголем).
5. Питання здорового харчування.
6. Екологічне громадське здоров'я.

Практичні завдання

Підготувати доповіді на теми:

1. Демографічна ситуація в Україні: заходи охорони здоров'я з її поліпшення.
2. Індекс людського розвитку, його динаміка в Україні. Стан громадського здоров'я як складова індексу розвитку людського потенціалу.
3. Політика Всесвітньої організації охорони здоров'я. Концепція "Здоров'я-2020", забезпечення її реалізації в Україні.
4. Вплив соціально-економічних, екологічних, генетичних чинників, умов та способу життя на стан індивідуального та суспільного здоров'я.
5. Поняття "публічного управління охороною здоров'я". Роль публічного управління в проведенні реформи системи охорони здоров'я в Україні.
6. Державна стратегія здорового способу життя населення: нормативно-правове та ресурсне забезпечення.

Задачі

Задача 1. У великій міській лікарні прооперовано хворого Н., 60 років, з приводу аденоми передміхурової залози II стадії. Останні роки громадянин Н. страждав також ІХС II стадії, фіброзом лівої легені, церебральним склерозом, глаукомою. Після операції він був поміщений в реанімацію. Через 2 дні, коли його стан різко погіршився, його дружина звернулася до лікаря, а потім до завідуючого відділенням з проханням скасувати ряд сильнодіючих препаратів, які, як показав багаторічний досвід лікування, погано

переносить хворий. У зв'язку з категоричною відмовою і загрозою перевести хворого з реанімації, вона намагалася розповісти лікарям, які з ліків зазвичай допомагають чоловікові, просила поінформувати про стан його здоров'я і методах лікування. У всьому цьому їй було грубо відмовлено.

Які права пацієнта, гарантовані чинним законодавством були порушені? До якої посадової особи має право звернутися пацієнт або його родичі в разі порушення даних прав?

Задача 2. У зв'язку з ювілеєм однієї з лікарень районного центру готувався сюжет про успіхи даної клініки для місцевої преси та телебачення. Журналістами проводилися бесіди з медичним персоналом, хворими. Фіксувалися на відеоплівку окремі медичні маніпуляції і обладнання. Через місяць вийшла газета, а також сюжет на місцевому телебаченні, де розповідалося про досягнення, проблеми та перспективи клініки, в тому числі інформація про здоров'я підлітка, який страждав на тяжку недугу з несприятливим прогнозом для лікування. Виникли випадки психологічного тиску з боку однолітків, яким стала відома ця інформація, привели підлітка до спроби самогубства.

Чи можна розцінювати даний випадок як приклад порушення прав пацієнта?

Чи є підстави для виникнення юридичної відповідальності в зв'язку з розголошенням лікарської таємниці?

До кого можуть бути застосовані заходи юридичної відповідальності?

Тема 1.4. Правове регулювання авіаційної медицини.

План

1. Правове регулювання охорони здоров'я в авіаційній сфері.
2. Домедична допомога на авіаційному транспорті.
3. Проблеми застосування юридичної відповідальності за ненадання домедичної допомоги.
4. Правове регулювання санітарної авіації в Україні.
5. Правове регулювання заходів карантинного характеру в авіаційній галузі.

Методичні рекомендації

Реалії сьогодення заслуговують на особливо уваги науковців з питань адміністративно-фінансової організації системи охорони здоров'я, особливо що стосується авіаційної галузі України. Зауважимо, що державне регулювання охорони авіаційної галузі, включає в себе комплекс механізмів і стратегій законодавчого, виконавчого та контролюючого характеру, що здійснюється відповідними державними органами і відомствами з метою забезпечення належного медичного обслуговування працівників авіаційної галузі. Основною метою державного регулювання є створення національної системи охорони здоров'я, яка б орієнтувалася на вибір варіантів використання ресурсів і забезпечення охорони здоров'я працівників галузі, яка сьогодні є однією з ключових, не дивлячись на негативний вплив в сфері авіації ковідних реалій та військового стану у зв'язку із військовою агресією Російської федерації.

Питання для самоконтролю

1. Правова характеристика поняття «Авіаційна медицина».

2. Визначення понять «Домедична допомога» та «Перша медична допомога».

3. Перелік осіб, які зобов'язані надавати домедичну допомогу людині у невідкладному стані.

4. Вимоги до аптечки домедичної допомоги.

5. Функції санітарної авіації.

Практичні завдання

Підготувати доповіді на теми:

1. Законодавче забезпечення реформи системи охорони здоров'я в Україні.
2. Єдиний аеромедичний простір України.

Тести

1. Закон України «Про екстрену медичну допомогу»

А) Проголошує право кожної людини на охорону здоров'я, медичну допомогу, медичне страхування.

Б) Зобов'язує громадян дбати про своє здоров'я, здоров'я дітей, проходити проф.огляди.

В) Гарантує надання пільгових послуг військовим в спеціальних медичних установах.

Г) Визначає перелік фахівців, які повинні надавати екстрену медичну допомогу.

2. Закон України «Основи законодавства України щодо охорони здоров'я людини»

А) Проголошує право кожної людини на охорону здоров'я, медичну допомогу, медичне страхування

Б) Зобов'язує громадян дбати про своє здоров'я, здоров'я своїх дітей, проходити проф.огляди

В) Гарантує надання пільгових послуг військовим в спеціальних медичних установах

Г) Визначає перелік фахівців в обов'язки яких входить надання екстреної допомоги.

3. Хто несе відповідальність за охорону здоров'я людини в державі?

А) Сама людина

Б) Держава

В) Родина

Г) Ніхто

4. Познач Основні принципи охорони здоров'я в Україні

А) Визнання охорони здоров'я пріоритетним напрямком

Б) Рівноправність та загальнодоступність медичної допомоги

В) Попереджувально-профілактичний характер

Г) Дотримання прав і свобод людини і громадянина в галузі охорони здоров'я

Д) Первинний огляд потерпілого

Е) Надання екстреної медичної допомоги.

Завдання.

1. Систематизуйте органи державного управління на транспорті. Розмежуйте органи нагляду і контролю. Обґрунтуйте свої висновки?
2. Розкрийте правовий статус Міністерства інфраструктури України як центрального органу виконавчої влади у транспортній діяльності.
3. Дайте характеристику основним законодавчим та підзаконним актам у сфері повітряного транспорту.
4. Розкрийте особливості забезпечення авіаційної безпеки.

Тема 1.5. Договірні відносини у сфері допоміжної репродукції людини

План

1. Загальні положення про договір про надання медичних послуг.
2. Договір між сімейним лікарем та пацієнтом.
3. Система охорони здоров'я eHealth.
4. Національна служба здоров'я України (НСЗУ).
5. Питання штучного запліднення і сурогатного материнства.
6. Особливості укладення договору про сурогатне материнство.
7. Правове регулювання медичної генетики.
8. Актуальні етико-правові питання клонування.

Методичні рекомендації

МОЗ України стверджує, що медреформа дає пацієнту можливість вибрати того лікаря, який працює ближче, або того, якому довіряє більше. Щоб підтвердити свій вибір, доведеться оформити декларацію про вибір лікаря первинної медичної допомоги. У 2018 році заклад, в якому працює сімейний лікар, почне отримувати пряму річну оплату за обслуговування кожного пацієнта, який уклав з ним договір. У міністерстві планують, що у 2018 році середня виплата на первинній ланці складе близько 370 гривень на одного пацієнта, а дітей и пенсіонерів – 740 гривень. За цими тарифами закладам первинної медичної допомоги буде платити держава – саме для того, щоб у медичних працівників були гідні зарплати і щоб ці гроші не платили пацієнти, як це відбувається зараз.

Електронна система охорони здоров'я – це система, яка допомагає пацієнтам отримувати, а лікарям – надавати якісні медичні послуги. У майбутньому eHealth система дасть можливість кожному швидко отримати свою медичну інформацію, а лікарям – правильно ставити діагноз з урахуванням цілісної картини здоров'я пацієнта. Система міститиме всю медичну історію пацієнта, і вона буде доступна як пацієнту, так і його лікарям – все, як на долоні.

Національна служба здоров'я України (НСЗУ) - новий орган, який керуватиме фінансовою системою медицини в Україні. На першому етапі реформи через Нацслужбу держава буде фінансувати роботу сімейних лікарів, терапевтів і педіатрів. Надалі вся система медицини буде оплачуватися через Нацслужбу здоров'я. Фактично створений орган керуватиме всією системою фінансування медицини в Україні.

Сурогатне материнство - це одна з допоміжних репродуктивних технологій, яка дозволяє завести дітей тим людям, які в іншому випадку ніколи не змогли б цього зробити.

Відносини між потенційними батьками та сурогатною матір'ю регулюються договором, який визначає права, обов'язки та відповідальність сторін. Укладаючи договір, сторони можуть упорядкувати свої взаємовідносини та закріпити вирішення різних проблемних питань, які можуть виникнути під час проходження програми сурогатного материнства. І як будь-який договір, він має укладатись на умовах і відповідати вимогам Цивільного кодексу України.

Досягнення медичної генетики поставили перед фахівцями у сфері юридичної регламентації медичної діяльності велику кількість проблемних питань. Очевидно, що за рахунок результатів, що були отримані в галузі медичної генетики, з'являється реальна можливість медичного втручання в генетичний апарат людини з метою лікування захворювань, що раніше не піддавались терапії захворювань. Відмінною рисою генетичних методів медичного втручання від звичайних варіантів є те, що на генетичному рівні виявляють першопричину хвороби і впливають на дефект, що її викликав.

Клонування людини породжує перед наукою велику кількість нерозв'язаних проблем і незрозумілих питань. А це означає тільки одне: суто технологічний підхід до клонування людини, як стверджують фахівці протягом останніх трьох років, можливо не тільки не спирається на авторитет науки, а став врозріз з існуючим рівнем наукових знань. Усвідомлення цього явища надзвичайно важливе. Бо це свідчить про недостатність і непродуманість усього того, що передбачається з боку суспільства. Насправді, людство тут стикається не тільки з невідомим, а й небезпечним, тобто з тим, що загрожує самому існуванню людства, явищем.

Питання для самоконтролю

1. Декларація між сімейним лікарем та пацієнтом.
2. Охарактеризувати електронну систему охорони здоров'я-eHealth.
3. Порядок укладання договору про надання медичних послуг.
4. Повноваження Національна служба здоров'я України.
5. Поняття штучного запліднення і сурогатного материнства.
6. Етичні та психологічні особливості сурогатного материнства.
7. Цивільно-правова характеристика договору про сурогатне материнство.
8. Сторони договору про сурогатне материнство.
9. Правове регулювання медичної генетики.
10. Визачте питання клонування.

Практичні завдання

Підготувати доповіді на теми:

1. Проблеми та перспективи розвитку сімейної медицини в Україні.
2. Правовий статус амбулаторії загальної практики – сімейної медицини.
3. Сурогатне материнство: правові аспекти.

4. Корекція (зміна) статі: законодавче забезпечення та юридична практика.
5. Донорство за законодавством України.
6. Тіло людини і право на людську гідність.

Тести

1. До ознак живонародження належить:

- а) дихання;
- б) наявність безумовних рефлексів;
- в) крик новонародженого;
- г) пульсація судин кінцівок;
- д) рухи нескелетних м'язів.

2. Визначення еутаназії міститься у:

- а) Цивільному кодексі України;
- б) законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»;
- в) інструкції щодо констатації смерті людини на підставі смерті мозку;
- д) Кримінальному кодексі України;
- е) законі України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині».

3. Задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя....

- а) Дозволяється лише у встановлених законом випадках;
- б) Не дозволяється;
- в) Може бути обмежено;
- г) Забороняється;
- д) За загальним правилом дозволено.

4. У якому з наведених міжнародних стандартів закріплено право людини на життя?

- а) Європейська хартія прав пацієнтів;
- б) Загальна декларація прав людини;
- в) Декларація щодо ейтаназії;
- г) Європейська соціальна хартія;
- д) Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права.

Задачі

Задача 1. Гр. М., який нещодавно отримав диплом лікаря, відразу почав працювати в сільській амбулаторії, при цьому досвід у нього був невеликий. Оглядаючи хворого Т., який прийшов з сильними болями голови та загальним недомоганням, лікар не зміг поставити правильного діагнозу, не скерував на додаткові обстеження, а виписав пацієнту вітаміни і відправив до дому. Через кілька днів гр. Т. помер.

Дайте правову оцінку ситуації. Визначте вид дефекту надання медичної допомоги. Оберіть належну форму захисту для пацієнта. Які дії, на Вашу думку, повинен вчинити медичний працівник?

Задача 2. Громадянка М. перебуваючи на санаторно-курортному лікуванні, 19.11.2016 р. впала, і через неналежний стан пішохідних доріжок

(намерзання льоду) на території санаторію, отримала ушкодження – закритий перелом лівої променевої кістки в типовому місці. Для надання медичної допомоги їй було скеровано у травматологічне відділення ЦРЛ. Медичну допомогу пацієнтці надавав лікар травматолог, який встановив діагноз – «перелом лівої променевої кістки в типовому місці зі зміщенням». Згідно з довідкою від 19.11.2008 р. гр. М. були проведені такі медичні втручання: рентгенографія, репозиція, гіпсова іммобілізація, рентген-контроль. 23.11.2016 р. гр. М. звернулась до міської поліклініки м. Д. зі скаргою на біль в кисті, набряк. Лікуючий лікар – лікар-хірург діагноз, виставлений у ЦРЛ, підтвердив, а також зазначив у первинній документації, що призначене М. у ЦРЛ лікування відповідає клінічним протоколам надання медичної допомоги з даної патології. Внаслідок неналежного надання медичної допомоги в закладах охорони здоров'я у пацієнтки загострилися хронічні захворювання, функція лівої руки порушилась.

Дайте правову оцінку наведеній ситуації. Які недоліки в наданні медичної допомоги простежуються і в діях медичних працівників якого закладу (-ів)?

Задача 3. У приватній клініці, яка отримала ліцензію на здійснення медичної діяльності проводили експрес - діагностику аналізів, вважаючи, що це не є діагностичними заходами. Отже, отримання ліцензії на виконання робіт і послуг з лабораторної діагностики отримувати не потрібно.

Чи є необхідність в отриманні додаткової ліцензії на заняття зазначеною діяльністю?

В якому нормативно-правовому акті перераховані роботи і послуги, що підлягають ліцензуванню?

Чи є підстави для настання того чи іншого виду юридичної відповідальності?

Задача 4. У приватній стоматологічній клініці закінчився термін ліцензії на надання відповідних медичних послуг. Разом з тим документи на отримання ліцензії спрямовані в ліцензійні органи. Клініка продовжувала працювати і надавати стоматологічну допомогу в колишньому обсязі.

Чи могла клініка надавати стоматологічні послуги в даній ситуації?

Який порядок переоформлення ліцензії після закінчення терміну її дії?

Тема 1.6. Правові аспекти вакцинопрофілактики.

План

1. Організаційно-правові аспекти планової вакцинопрофілактики.
2. Що таке календар вакцинації?
3. Механізм правового регулювання відносин у сфері імунізації населення.

Методичні рекомендації

Вакцинопрофілактика – це профілактика інфекційних захворювань, яка проводиться шляхом введення вакцин. Вакцинація є найефективнішим засобом профілактики захворювань. Саме з щепленнями пов'язані великі успіхи, досягнуті в боротьбі з інфекційними хворобами, і на них будуються перспективи ліквідацію деяких небезпечних інфекцій. Тільки завдяки проведенню вакцинації в 1980 р. вдалося ліквідувати на земній кулі натуральну віспу, яка забирала мільйони життів. У 2000 р. Україна в складі Європи оголошена країною, вільною від поліомієліту. Всесвітня організація охорони здоров'я поставила завдання до 2010 р. ліквідувати кір в країнах Європи, в т.ч. і в Україні.

Календар профілактичних щеплень в Україні — нормативно-правовий акт центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, яким встановлюються перелік обов'язкових профілактичних щеплень та оптимальні строки їх проведення. Цей Календар включає обов'язкові профілактичні щеплення з метою запобігання захворюванням на дифтерію, кашлюк, кір, поліомієліт, правець, туберкульоз.

Існують різні засоби захисту від неприємної перспективи «підхопити» інфекцію. Одним із них є імунізація, тобто підвищення імунітету людини. Перед тим, як розглянути питання імунізації, необхідно розібратися – чим, власне, є імунітет, і навіщо його підвищувати.

Питання для самоконтролю

1. Що таке вакцинація?
2. Сформулюйте поняття планової вакцинопрофілактики.
3. Що є календар вакцинації?
4. Яка відповідальність настає за неналежне виконання вакцинації?
5. Які наслідки можуть бути у разі відмови від щеплення?
6. Імунізація – що це таке?

Практичні завдання

Підготувати доповіді на теми:

1. Правове регулювання проведення профілактичних щеплень в Україні.
2. Біоетичні проблеми в контексті профілактики і боротьби з ВІЛ-інфекцією/СНІДом.
3. Боротьба з туберкульозом: правові аспекти.
4. Особливості соціально-правового захисту осіб, інфікованих ВІЛ чи осіб, які страждають на хворобу, зумовлену ВІЛ.

Задачі

Задача 1. До медичної установи неодноразово вступав громадянин 45 років з гострим алкогольним отруєнням. До лікаря звернулася дружина даного громадянина і попросила направити його на примусове лікування тому чоловік зловживає спиртними напоями і тим самим ставить свою сім'ю в тяжке матеріальне становище. Лікар пояснив, що підстав для примусового

лікування немає, але порадив звернутися до суду з метою обмеження даного громадянина в дієздатності.

Чи є підстави для обмеження даного громадянина в дієздатності?

Які правові наслідки такого обмеження?

У разі прийняття судом рішення про обмеження громадянина в дієздатності, чи буде він нести майнову відповідальність за вчиненим ним операцій?

Задача 2. До головного лікаря державного медичного закладу звернувся лікар приватної практики і попросив здати йому в оренду одне з порожніх приміщень в цій лікарні для організації прийому хворих. Головний лікар вважав за можливе дати відповідний дозвіл, а отримані доходи розподіляв між співробітниками установи.

Чи може адміністрація державних і муніципальних медичних установ розпоряджатися закріпленим за ним майном?

В якому випадку установі може бути надано право здійснювати приносить доходи діяльність?

Як розподіляються доходи від такої діяльності?

Тема 1.7. Правове регулювання фармацевтичної діяльності.

План

1. Нормативно-правове регулювання обігу лікарських засобів і фармацевтичної діяльності в Україні та країнах Європейського Союзу.
2. Ліцензування фармацевтичної діяльності.
3. Нормативно-правове регулювання забезпечення доступності лікарських засобів.

Методичні рекомендації

Фармацевтичний ринок України розвивається досить стрімко, тому в умовах нинішнього курсу на євроінтеграцію, доцільно провести порівняння нормативно правових актів, які використовуються в Україні та країнах Європи для регулювання фармацевтичної діяльності в цілому. Визначити плюси та мінуси, запозичити досвід, вдосконалити систему обігу лікарських засобів.

Система регулювання відносин у сфері допуску та контролю лікарських засобів більшості розвинених країн являє собою модель, що базується на чотирьох основних елементах: стандартизації в галузі контролю якості лікарських засобів (розвиток інституту Фармакопеї), системи належних практик розробки, досліджень, виробництва та продажу (GLP, GCP, GMP, GDP, GPP, GEP). Розвиток системи стандартів GXP - найважливіша світова тенденція, фармацевтичної інспекції, контролю за обігом продукції на ринку.

Ліцензійні умови встановлюють вичерпний перелік вимог, обов'язкових для виконання ліцензіатом, та вичерпний перелік документів, що додаються до заяви про отримання ліцензії для провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової, роздрібною торгівлі лікарськими

засобами, імпорту лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів).

Аналіз сучасних медико-демографічних показників свідчить про наявність проблем із забезпеченням доступності якісної медичної допомоги різним верствам населення і такої її складової як доступність лікарських засобів. Тому, аналіз нормативно-правових актів, які є основою формування державної політики у сфері охорони здоров'я щодо забезпечення населення нашої держави доступними лікарськими засобами, вивчення можливих шляхів їх удосконалення є одними з актуальних дослідницьких завдань.

Питання для самоконтролю

1. Повноваження Державної інспекції з контролю якості ЛЗ.
2. Здійснення контролю за обігом лікарських засобів в Україні.
3. Вимоги щодо провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів.
4. Аналіз нормативно-правового регулювання забезпечення доступності лікарських засобів для населення України та обґрунтування шляхів його удосконалення.
5. Етапи впровадження програми «Доступні ліки».

Практичні завдання

Підготувати доповіді на теми:

1. Етапи впровадження програми введення в обіг медичних виробів в Україні.
2. Біоетичні основи фармацевтичної діяльності.
3. Поясніть сенс поняття “мерчандайзинг” (merchandising).
4. Товари аптечного супермаркету (drugstore) в США?
5. Міжнародно-правові акти та національні стандарти забезпечення права інтелектуальної власності в галузі охорони здоров'я.
6. Принцип Парето по відношенню до аптеки.
7. Основні завдання аптеки відповідно до вимог GPP, запропонованих Міжнародною фармацевтичною федерацією.

Задачі

Задача 1. У громадянки В., яка потрапила в ДТП, передчасно почалась пологова діяльність внаслідок чого народилася дитина, що важила 600 грамів. Лікар-неонатолог повідомила породіллю, що такі діти не підлягають виходжуванню і незважаючи на прохання пацієнтки про надання реанімаційної допомоги дитині, медичні працівники не вважали немовля життєздатним та не вживали необхідних заходів, що спричинило смерть дитини.

Дайте правову оцінку наведеної ситуації. Які діти, відповідно до вимог чинного законодавства України, вважаються живонародженими та підлягають виходжуванню?

Задача 2. Громадянин Г. був госпіталізований до лікарні швидкої медичної допомоги, де йому в результаті проведення необхідних діагностичних процедур, було встановлено діагноз – гостра кишкова непрохідність, яка є абсолютним (життєвим) показанням до оперативного втручання. Лікуючий лікар поінформував пацієнта про діагноз, ризики для життя і здоров'я, але хворий висловив низку сумнівів і зауважень медичному працівнику щодо доцільності такого медичного втручання. Пацієнт підкреслював те, що грошових засобів на хірургічне втручання він не має, а тому від операції відмовляється. Медичний працівник, отримавши від хворого відмову від оперативного втручання у письмовій формі, призначив медикаментозне лікування, яке виявилось неефективним – через два дні Г. помер у реанімаційному відділенні.

Дайте правовий аналіз наведеної ситуації з посиланням на чинне законодавство України.

Тема 1.8. Спеціальні інститути медичного права.

План

1. Визначення дослідження особливостей та перспективи становлення страхової медицини в Україні.
2. Правове регулювання проведення медико-біологічних експериментів на людях в Україні.
3. Народна медицина (цілительство) за законодавством України.

Методичні рекомендації

Страхова медицина представляє собою складну і досить мобільну систему товарно-ринкових відносин в галузі охорони здоров'я, де товаром виступає оплачувана конкурентноспроможна гарантована якісна і достатня за обсягом медична послуга, потреба в якій виникає у зв'язку із ризиком для здоров'я, а «покупцем» її може бути держава, група людей або фізичні особи, які знаходяться в умовах ризику для здоров'я.

Необхідність розвитку і становлення страхової медицини в сучасних реаліях української системи охорони здоров'я обумовлена потребою в забезпеченні кваліфікованою лікарською допомогою верств населення із різним ступенем матеріального достатку, особливо соціально незахищених категорій людей, в забезпеченні стабільного фінансування охорони здоров'я та збереженні на належному рівні медичного обслуговування населення. Головним завданням є вивчення сучасних тенденцій розвитку і прогнозування майбутніх змін економічного і соціального середовища, їх

впливу на систему охорони здоров'я населення. Розвиток соціального страхування в Україні з упевненістю демонструє той факт, що тільки адміністративними заходами не можна домогтися належної ефективності роботи і здійснення реформ.

Фінансове забезпечення охорони здоров'я в розвинених країнах здійснюється з різних джерел: державного бюджету, коштів підприємств і внесків приватних осіб.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте поняття медичне страхування.
2. Специфіка ринкових відносин в охороні здоров'я і розвиток сектора платних послуг.
3. Проаналізуйте моделі фінансування охорони здоров'я в розвинутих країнах.

Практичні завдання

Підготувати доповіді на теми:

1. Суб'єкти обов'язкового медичного страхування.
2. Договір добровільного медичного страхування.
3. Страхова медична компанія та її повноваження.

Задачі

Задача 1. Визначити вартість страхового поліса з медичного асистансу для групи туристів, які виїжджають в одну з європейських країн згідно з даними:

- чисельність групи – 34 чол.;
- страхова сума – 5 тис. євро на кожного;
- термін перебування за кордоном – 21 день;
- страховий тариф: на 7 днів – 0,85 грн., на 15 днів – 0,8 грн., на 30 днів – 0,75 грн. з однієї особи;
- знижка за чисельність групи: до 10 чол. – 5%, до 20 чол. – 12 %, до 30 чол. – 17%.

Задача 2. Визначити розміри страхової премії і страхової виплати медичній установі за договором добровільного медичного страхування, якщо:

- страхова сума за програмою “екстрена медична допомога” – 800 грн.
- питома вага навантаження в тарифній ставці – 25 %.
- страховий тариф – 7 %;
- знижка з тарифу за відсутність страхових випадків в минулому році – 20%;
- підвищувальний коефіцієнт за вік страхованої особи – 10 %.
- страхові випадки: виклик швидкої допомоги двічі на рік. Вартість кожного виклику 120 грн., вартість медикаментів, витрачених за двома випадками – 165 грн.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Базова література

1. Конституція України: Прийнята Верховною радою України 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради, 1996. – № 30. – Ст.141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року № 435-IV станом на 22.09.2011 р. // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – ст. 461.
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України № 2802-ХІІ від 19.11.92, ВВР, 1993, № 4, ст.20.
4. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України № 2168-VIII, від 19.10.2017(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 5, ст.31).
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я: Закон України № 2002-VIII, чинний, поточна редакція — Прийняття від 06.04.2017 (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 21, ст.245).
6. Про лікарські засоби: Закон України № 123/96-ВР, від 04.11.2018, підстава - 2519-VIII // (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 22, ст. 86).
7. Про утворення Національної служби здоров'я України: Постанова Кабінету міністрів від 27 грудня 2017 р. № 1101 // Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 753 від 21.08.2019.

Допоміжна література

8. Ямненко Т.М. Правове регулювання медичних послуг. Навч. посібн. Київ. «Видавництво Людмила», 2020. 164 с.
- 9 Цивільно-правове регулювання медичних послуг: практикум / укладач Т.М. Ямненко. - К.: НАУ, 2019 – 32 с.
1. Муляр Г.В. Адміністративно-правове забезпечення реалізації права на охорону здоров'я: монографія. Київ: Видавництво «Людмила», 2020. 428 с.
2. Єдиний медичний простір України: правовий вимір: монографія/ за заг.,ред. С.Г. Стеценка. – Харків: Право, 2022. – 672 с.
11. Організаційно-правові засади медичної та фармацевтичної діяльності: навч.-метод. матеріал / Ю. О. Худяк, В. М. Пашков, В. С. Близнюк та ін.; за ред. Ю. О. Худяка, В. М. Пашкова. Полтава: Дивосвіт, 2016. 408 с.

Інформаційні ресурси в Інтернет

1. Офіційний портал ВРУ: <http://rada.gov.ua/>
2. Законодавство України. Міжнародні акти: zakon.rada.gov.ua.
3. Репозитарій НАУ <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/23259>